

L'arquitectura barcelonina entre 1870 i 1980.

A Barcelona tots els edificis són diferents.

Joan Bassegoda i Nonell

ARQUITECTE
CÀTEDRA GAUDÍ

En la primera meitat del segle XIX, la construcció no va destacar precisament a Barcelona, per un excés de qualitat.

L'empresonament de la ciutat entre les muralles i les conseqüències de la invasió francesa van fer que ben poques obres d'importància fossin dutes a terme. El Teatre del Liceu, d'Oriol Mestres, i la Plaça Reial, de Francesc Daniel Molina, foren les realitzacions més importants.

Però el 1870 hom observà la presència d'un canvi que s'havia originat en començar la segona meitat del segle. El 1850 va iniciar el seu funcionament l'Escola de Mestres d'Obres de Llotja. Llavors, la ciutat va començar a disposar abundantment de tècnics, i les obres que abans realitzaven simples paletes o els escassos arquitectes amb el títol de San Fernando, foren fetes, des d'aleshores, per mans de professionals formats a la mateixa ciutat.

L'arquitecte Elies Rogent i Amat, director d'aquella Escola, fou l'impulsor de la renovació arquitectònica barcelonina, en començar l'arquitectura medievalista de caràcter romàntic.

El 1863 fou iniciat l'edifici de la Universitat Literària, en estil neogòtic i protorenaiçentista. El 1871, precisament, tingueren lloc les primeres classes en aquest edifici, el qual no fou acabat fins 1889.

Paral·lelament a Rogent, van despuntar les figures de Francesc de Paula del Villar i Lozano, autor del primer projecte, també neogòtic, de la Sagrada Família, Oriol Mestres, qui demostrà el seu gòticisme a la façana de la Catedral, Joan Torras, Rovira i Trias, etc.

L'«Expo» de 1888

Aquesta arquitectura medievalista, unida al gust pels estils musulmà i exòtic, va evolucionar fins al punt culminant de l'Exposició Universal de 1888.

Des del 1873, l'Escola Provincial d'Arquitectura de Barcelona va començar a preparar els nous arquitectes, els quals reberen llurs primers títols a partir de 1875.

També fou Elies Rogent el director d'aquesta Escola i cap del ga-

binet tècnic de l'Exposició Universal. A les seves ordres treballaren tots els arquitectes vells i joves d'aleshores, però molt especialment els de la nova promoció, tals com Domènech i Montaner, i Vilaseca i Casanovas, que estudiaren a Madrid, o Gaudí, Gustà, Buigas, Falqués, que ho feren a Barcelona.

Resta enrere el moment dels mestres d'obres, amb la seva figura més destacada, Josep Fontserè i Mestres, autor de la urbanització i dels nous edificis al Parc de la Ciutadella. Tot i que algun d'ells, com Granell, Masdeu, Sabater, van continuar construint moltíssims edificis a la ciutat, uns quants, certament d'importància notable.

Immediatament abans de l'Exposició, Buigas i Monravà va fer el monument a Colom, culminació de l'arquitectura de ferro fos, la qual havia pres un gran increment a Barcelona d'ençà de la implantació del primer taller de foneria, a càrrec de Valentí Esparó, el 1831.

A l'Exposició, Jaume Gustà cons-

truí el Palau de la Indústria, Pere Falqués, els palaus d'Agricultura i de Ciències, Gaudí, el pavelló de la Transatlàntica, August Font, el palau de Belles Arts, Josep Vilaseca, l'Arc de Triomf i Buigas i Monravà, la Secció Marítima.

L'Eixample

A partir de l'Exposició, l'Eixample de Barcelona, amb el traçat geomètric d'Ildefons Cerdà, va adquirir la seva forma definitiva, gràcies a l'esforç combinat de nombrosos arquitectes, entre els quals destaca Joan Martorell i Montells, eclectista hàbil que aplicà amb igual desimboltura l'arquitectura clàssica a la casa del marquès de Camps o a la Cambra de Comerç del carrer Ample, com la filigrana gòtica de les Adoratrius (1875) o de les Saleses (1885). Ell fou el cap visible d'un grup d'arquitectes d'extraordinària importància, on excel·leixen Cristòfor Cascante, Camil Oliveras i Antoni Gaudí, figura màxima de l'arquitectura catalana.

Entre l'Exposició i el final de segle, Barcelona veié créixer edificis tan importants com el palau Güell, de Gaudí (1886-1888), l'Editorial Montaner i Simón, de Domènech i Montaner (1880), la casa Pia Batlló, de Josep Vilaseca, el Banc Hipotecari, de Jeroni Granell i Mundet, mestre d'obres, i el Col·legi Teresià, de Gaudí (1888-1889).

En iniciar-se el segle XX, l'estil que hom ha batejat amb el nom de modernista va assolir la seva forma perfecta i definitiva. Dels primers anys del segle són el Parc Güell (1900-1914), Bellesguard (1900-1909), la casa Calvet (1898-1900), la casa Batlló (1904-1906) i la casa Milà (1906-1910), obres de Gau-

dí que, conjuntament amb el Palau de la Música i la casa Lleó Morera, de Domènech, assenyalen els trets més significatius del nou estil.

Tal com s'ha vist, el modernisme havia estat iniciat abans de l'**Art Nouveau** europeu i va donar figures de categoria, més tard reconegudes pels historiadors estrangers, especialment Pevsner i Zevi.

Entre ells destaca Gaudí, veritable geni arquitectònic, amb conceptes constructius originals, que situen la seva figura més enllà del temps i dels estils.

L'ús de la geometria reglada li permeté d'estructurar construccions inèdites i arribar, amb els seus mètodes de càlcul empíric, a conclusions sorprenents. Profundament mediterrani i enamorat de la naturalesa, va decorar la seva arquitectura amb motius extrets de la flora i la fauna.

Els grans mestres del modernisme català foren seguits per una altra generació d'arquitectes molt in-

fluïts per les modes forànies, especialment la Secessió vienesa. L'estil de Pericas, Balcells, i Massó, inspirat en l'obra d'Olbrich, fou paral·lelament completat per la força expressiva dels gaudinians, d'entre els quals sobresurt Josep Maria Jujol, colorista exaltat, d'innat esperit barroc.

Dins d'un fervent i apassionat neogoticisme es va moure la figura de Puig i Cadafalch, qui aportà al modernisme un influx de caire nòrdic.

El noucentisme

En iniciar-se el segon decenni del segle aparegué a Barcelona una mena de reacció contra el barroc modernisme i el gaudinisme exaltat.

El desig d'una més gran simplicitat va conduir l'arquitectura cap al noucentisme, estil de blanques parets, i de gran estima envers l'arquitectura tradicional.

S'hi oposà Enric Sagnier, arquitecte eclèctic, de forta inspiració i gran capacitat d'assimilació dels

estils més oposats, com ho demostrà als Caputxins de Pompeia o al palau Juncadella.

Junt amb el noucentisme i com una de les seves variants es va desenvolupar una mena de neoplatelesc, que tingué com a més assenyalats representants Francesc de Paula Nebot, autor de la plaça de Catalunya i del cinema Coliseum, Eusebi Bona, arquitecte del Banc Espanyol de Crèdit, Josep Plana, que projectà la reforma de la façana del Liceu, Lluís Madurell, i Adolf Florensa, qui féu edificis tan importants com la casa del Metge, la casa Cambó i el Foment del Treball Nacional.

Aquest neorenaiement assolí el seu punt culminant a l'Exposició de 1929, en la qual, al costat de la curiosa segona fase de Puig i Cadafalch (palau de Victòria Eugènia i Alfons XIII), lluíren llurs habilitats classicistes arquitectes com Pelai Martínez, Duran i Reynals, Ribas, Mayol, Calzada, Pere Domènech, Cendoya i Catà.

El Teatre del Liceu, d'Oriol Mestres, i la plaça Reial, de Francesc Daniel Molina, són dues obres destacades de la primera meitat del segle XIX.

La casa Milà, més coneguda amb el nom de La Pedrera, és obra de Gaudí, figura màxima de l'arquitectura catalana, que juntament amb la casa Calvet (1898-1900) i la casa Batlló (1904-1906) són una referència imprescindible en l'estil modernista de començament del segle XX.

Josep Antoni Coderch de Sentmenat, de personalitat molt definida, va construir els exemples més notables de l'arquitectura barcelonina de postguerra. Els edificis Trade en són una mostra genuïna.

Els racionalistes

En aquesta Exposició cridà poderosament l'atenció el pavelló d'Alemanya, obra de Mies van der Rohe, de forma totalment racionalista, i anunciador del període següent que es formà a Barcelona entre 1930 i 1936.

Obres de Josep Lluís Sert i, molt especialment, de Josep Torras i Clavé, el millor i més capacitats dels racionalistes catalans, Duran i Reynals, abans de la seva conversió al noucentisme, Rodríguez Arias, etc., que formaren part del GATEPAC, fidel seguidor de les consignes de Le Corbusier.

La guerra va servir per a esborrar la tendència racionalista i per a obrir pas a la continuïtat del clasicisme arquitectònic, que s'inspirà aleshores en les modes italianes de Pagano i Piacentini, i les teutones d'Speer i Troost, tot i que amb una manera de fer molt diversa.

Arquitectes com Bonet i Garí, format en el noucentisme però a l'ensems gran admirador de Gaudí; Borrell i Sensat, Mitjans, etc., donaren la fesomia a la Barcelona dels anys quaranta.

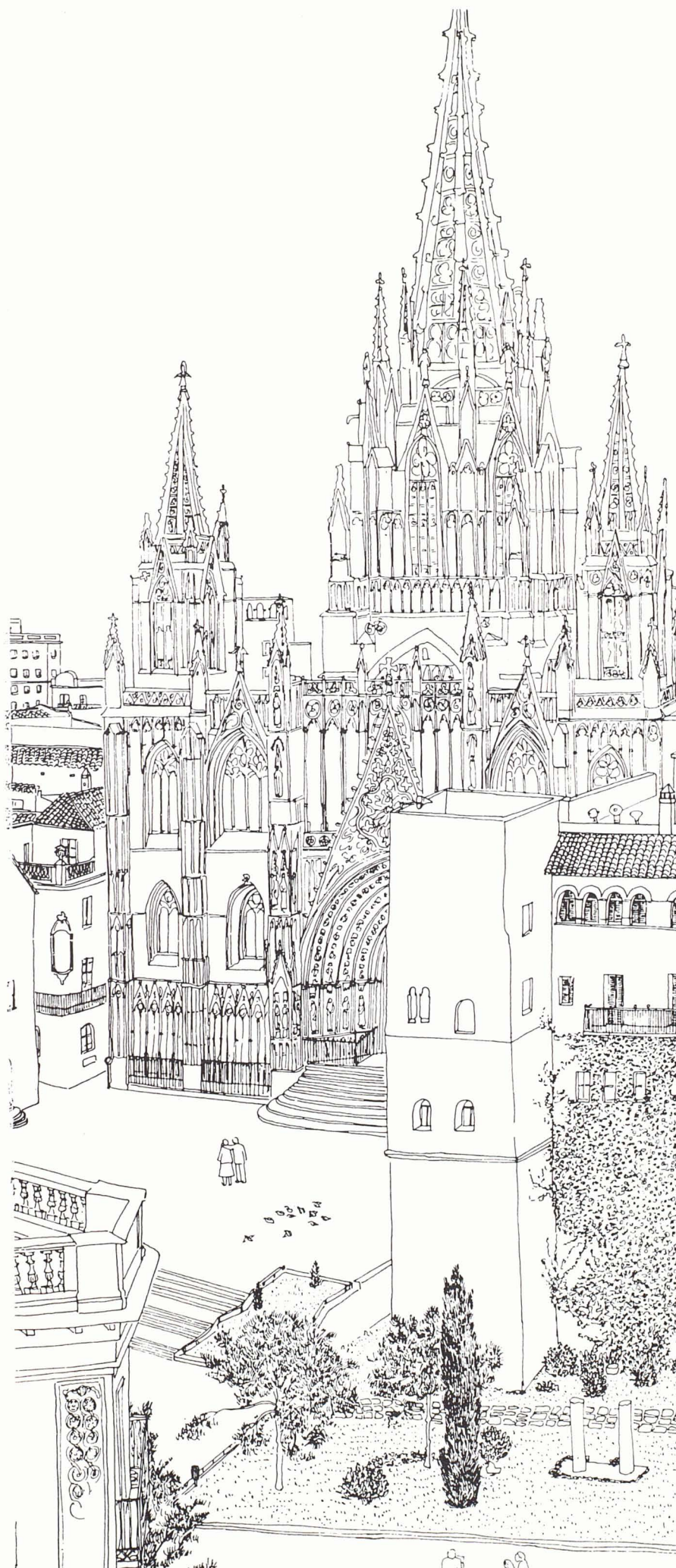
Més tard es produí l'arribada de la influència de Wright i l'afecció de les joves generacions d'arquitectes pels models anglo-saxons.

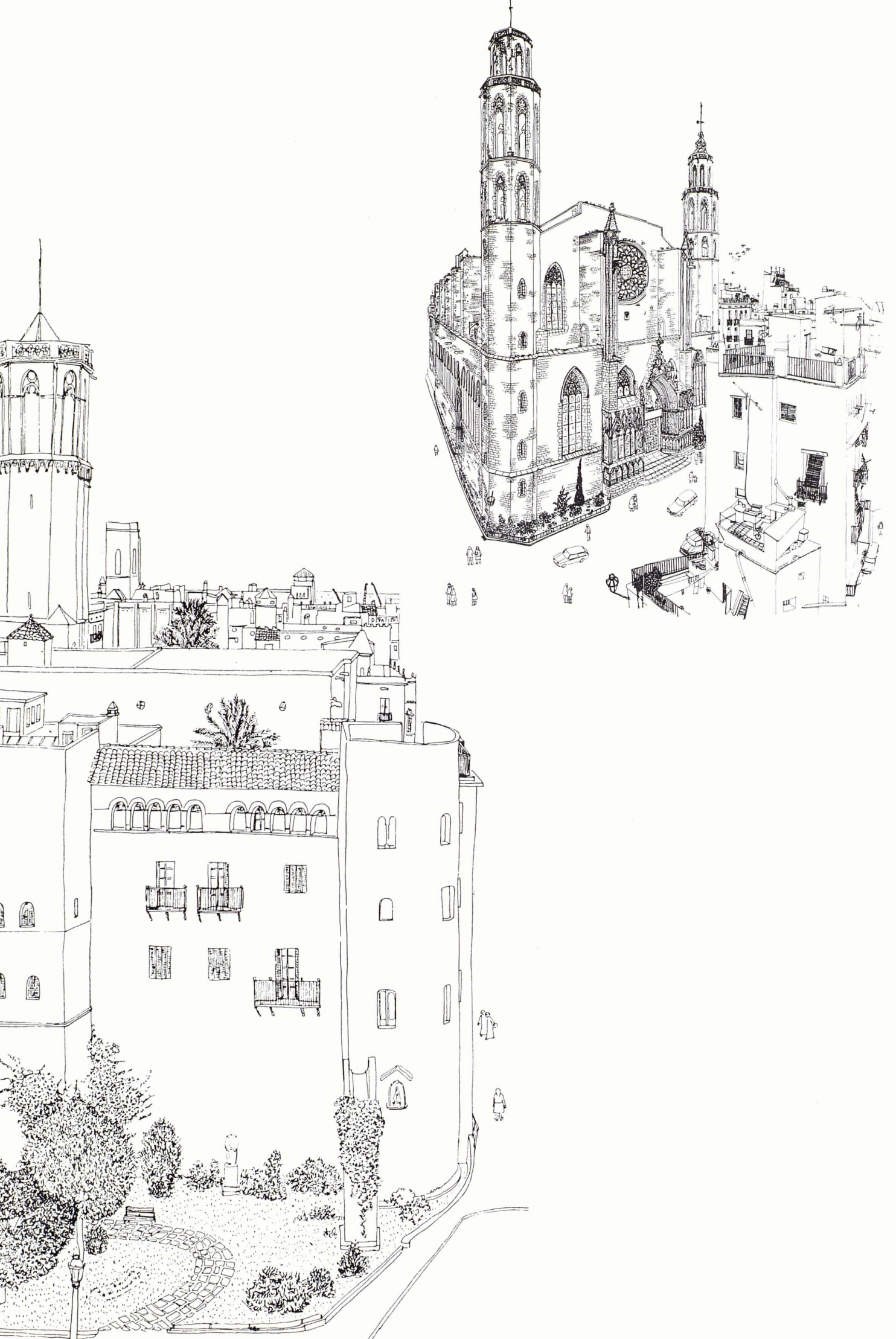
Se salvà d'aquest corrent, gràcies a la seva personalitat, Josep Antoni Coderch de Sentmenat, que ha construït els més notables exemples de l'arquitectura barcelonina de postguerra (casa a la Barceloneta, edificis Trade, etc.)

La construcció de la nova ciutat universitària va donar peu al fet que els darrers noucentistes, com Domènech Mansana, actuessin al costat dels més joves, tals com Subias, López i Iñigo, Giráldez, Carvajal, Terradas i alguns altres.

La tendència brutalista i postmoderna

Més recentment s'han vist dos corrents, un, l'anomenat brutalista, amb abundor i abús del maó vist, derivat del mestratge de Behrens, i l'altre, el japonès, amb el seu ídol, l'inconfusible Kenso Tange, que

imprimeix al formigó armat formes tradicionals del seu país.

També l'escola anglesa d'Sterling ha influït molt en la joventut arquitectònica barcelonina, cuïta en el brou bullent de la desorganitzada universitat.

La ciutat ha pres noves formes. Els discutits edificis «singulars» tallen la línia més o menys regular de l'Eixample de Cerdà que, al seu dia, fou la gran promesa urbanística de Barcelona, avui malmesa per l'amuntegament d'edificis, característica comuna a les ciutats mediterrànies llatines.

D'altra banda, la diversitat de solucions proposades és una de les formes típiques de l'arquitectura barcelonina. A Barcelona tots els edificis són diferents. Les guerdades façanes de plàstic (Tous i Fargas) s'arreglaren al costat de fúnebres envidrats negres o a la vora dels enormes murs cecs dels grans magatzems comercials.

L'arquitectura barcelonina, on tot és possible, (un arquitecte ha dit de les seves obres que són d'estil de guerrilla urbana) és una de les més vives, dinàmiques i absurdes del món. En això resideix el seu encant.

J.B. □

